

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri

26 Ağustos - 6 Eylül 1985 tarihleri arasında Milano'da yapılan BM Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Yedinci Kongresinde kabul edilmiş, 29 Kasım 1985 tarih ve 40/32 sayılı ve 13 Aralık 1985 tarih ve 40/146 sayılı kararlarla BM Genel Kurulu tarafından tasdik edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Antlaşması kapsamında dünya halklarının, diğer hususların yanı sıra, hiçbir ayrımcılık olmaksızın insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı teşvik etme ve destekleme konusunda uluslararası işbirliği sağlamak üzere adaletin idame ettirilebileceği koşulları oluşturma yönünde kararlılıklarını beyan etmiş olduğu,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin özellikle hukuk önünde eşitlik, masumiyet karinesi ve kanunla kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve halka açık olarak yargılanma hakkı ilkelerini ortaya koyduğu,

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin bu hakların kullanımını garanti ettiği ve Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ayrıca haksız gecikme olmaksızın yargılanma hakkını da garanti ettiği,

Bu ilkelerin ardında yatan vizyon ile fiilî durum arasında genel anlamda hâlâ bir boşluk olduğu,

Her ülkede adaletin organizasyonunun ve idaresinin bu ilkelerden esinlenmesi ve bunları tamamiyle gerçekliğe dönüştürmek yönünde çaba sarf edilmesi gerektiği,

Yargı görevinin icrasına ilişkin kuralların, hâkimlerin bu ilkelere uygun hareket etmesini sağlamayı amaçlaması gerektiği,

Hâkimlerin; vatandaşların yaşamı, özgürlükleri, hakları, görevleri ve mülkiyeti üzerinde nihai karar vermekle sorumlu olduğu,

Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Altıncı Kongresinin 16 sayılı kararı ile Suçun Önlenmesi ve Kontrolü Komitesini, hâkimlerin bağımsızlığına ve hâkim ve savcılarının seçimi, mesleki eğitimi ve statüsüne ilişkin rehber ilkelerin oluşturulmasını öncelikleri arasına koymaya davet ettiği,

Bu nedenle öncelikle adalet sistemi bakımından hâkimlerin rolüne ve göreve seçilmelerinin, eğitimlerinin ve davranışlarının önemine dikkat edilmesinin uygun olduğu dikkate alınarak,

Yargının bağımsızlığını temin ve teşvik etme görevlerinde Üye Devletleri desteklemek üzere oluşturulmuş olan aşağıdaki temel ilkeler, ulusal mevzuatları ve uygulamaları kapsamında Hükümetlerce dikkate alınmalı ve riayet edilmeli ve hâkimlerin, avukatların, yürütme ve yasama mensuplarının ve halkın genelinin dikkatine sunulmalıdır. Bu ilkeler, esasen meslekten olan hâkimler düşünülerek oluşturulmuştur; ancak ilgili durumlarda meslekten olmayan hâkimler için de eşit düzeyde geçerlidir.

Yargı Bağımsızlığı

1. Yargı bağımsızlığı devlet tarafından güvence altına alınır ve anayasada veya iç hukukta yargı bağımsızlığına yer verilir. Yargı bağımsızlığına saygı göstermek ve gözetmek bütün hükümet kurumlarının ve diğer kurumların görevidir.

2. Yargı organı, önündeki sorunlar hakkında herhangi bir tarafın herhangi bir nedenle doğrudan veya dolaylı kısıtlama, etki, teşvik, baskı, tehdit ve müdahalesine maruz kalmaksızın, maddi olaylara ve hukuka dayanarak tarafsız bir biçimde karar verir.

3. Yargı organı yargısal niteliğe sahip her konuda yargılama yetkisine ve karar vermesi istenen bir sorunun kendisinin hukuken tanımlanan yetkisine girip girmediği hakkında münhasıran karar verme yetkisine sahiptir.

4. Yargılama sürecine usulsüz ve yetkisiz müdahale yapılamaz ve yargısal kararlar değişikliğe tabi tutulamaz. Yargısal organların verdikleri cezaların hukuka uygun olarak yargısal denetime tabi tutulması veya yargı organlarının verdikleri cezaların yetkili makamlar tarafından azaltılması veya başka bir ceza ile değiştirilmesi bu prensibi ihlal etmez.

5. Herkes, önceden konmuş hukuki usullere göre yargılama yapan olağan mahkemelerde veya yargı yerlerinde yargılanma hakkına sahiptir. Olağan mahkemelere veya yargı yerlerine ait olan yetkilerin ellerinden alınması amacıyla, yerleşmiş yasal usulleri gereği gibi uygulamayan yargı yerleri kurulamaz.

6. Yargı bağımsızlığı prensibi, yargılama organının davaları adil bir biçimde görmesini ve tarafların haklarına saygı gösterilmesini gerektirir ve yargılama organına bu imkânı verir.

7. Yargı organlarının görevlerini gereği gibi yapmalarını mümkün kılmak için yeterli kaynakları ayırmak, her üye devletin görevidir.

Hâkimlerin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü

8. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ne uygun olarak, diğer vatandaşlara olduğu gibi yargı organı mensuplarına da ifade, inanç, örgütlenme ve toplanma hakkı tanınır; ancak hâkimler bu haklarını kullanırlarken, her zaman görevlerinin itibarını ve yargının tarafsızlığını ve bağımsızlığını koruyacak tarzda hareket ederler.

9. Hâkimler, kendi menfaatlerini savunmak, mesleki eğitimlerini geliştirmek ve yargı bağımsızlığını korumak için hâkimlerden oluşan örgütler kurabilir, bu örgütlere ve diğer kuruluşlara üye olabilirler.

Hâkimlerin Nitelikleri, Göreve Seçilmeleri ve Eğitimleri

10. Hâkimler, gerekli hukuk eğitimini ve niteliklerini almış, dürüst ve ehliyetli kişiler arasından seçilir. Yargısal göreve seçim yöntemleri düzenlenirken, uygunsuz saiklerle atama yapılmasına karşı koruyucu tedbirler getirilir. Hâkimlerin seçiminde ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal veya başka bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum ve statü gibi nedenlerle bir kimseye karşı ayrımcılık yapılamaz. Yargısal görev için adayların o ülkenin vatandaşı olma şartı aranması, ayrımcılık yapılması şeklinde anlaşılabilir.

Hizmet Şartları ve Hâkimlik Teminatı

11. Hâkimlerin görev süresi, bağımsızlığı, güvenliği, ücretleri, hizmet şartları, emekli aylıkları ve emeklilik yaşı yasada yeterli şekilde güvence altına alınır.

12. Hâkimler ister atanmış ister seçilmiş olsunlar, zorunlu emeklilik yaşına kadar veya süreli bir görevleri varsa sürelerinin dolmasına kadar görev yapmaları güvence altına alınır.

13. Meslekte yükselmenin bulunduğu sistemlerde hâkimlerin yükselmeleri, başta yeterlilik, dürüstlük ve deneyim olmak üzere nesnel faktörlere dayanır.

14. Hâkimlerin üyesi buldukları mahkeme içinde davaların dağıtımı, yargı idaresinin bir iç işidir.

Mesleki Gizlilik ve Dokunulmazlık

15. Hâkimler, aleni yargılama süreçleri hariç olmak üzere görevleri sırasında edindikleri gizli bilgiler konusunda ve yaptıkları müzakere ve değerlendirmeler konusunda mesleki gizlilik kuralıyla bağlıdır ve bu tür konular hakkında tanıklık yapmaya zorlanamazlar.

16. Disiplin prosedürleri, temyiz hakları ve devletten tazminat isteme hakları saklı kalmak kaydıyla, ulusal hukuka uygun olarak, hâkimler yargısal yetkilerini kullanmalarında uygunsuz davranış veya ihmal gerekçesiyle maddi tazminat istenen hukuk davalarına karşı kişisel dokunulmazlığa sahiptir.

Disiplin, Uzaklaştırma ve Görevden Alma

17. Mesleki sıfatları nedeniyle bir hâkim hakkında yapılan bir suç isnadı veya bir şikâyet, uygun bir usule göre hızla ve adil bir biçimde takip edilir. Hâkimler adil olarak yargılanma hakkına sahiptir. Hâkim tarafından aksi talep edilmedikçe, incelemenin ilk aşaması gizli tutulur.

18. Hâkimler sadece görevlerini yapamayacak duruma gelmeleri veya görevleriyle bağdaşmayacak davranışlarda bulunmaları sebebiyle görevlerinden alınabilir veya görevlerine son verilebilir.

19. Bütün disiplin, uzaklaştırma ve göreve son verme işlemleri, yargısal faaliyetin yerleşik standartlarına göre karara bağlanır.

20. Disiplin, uzaklaştırma ve göreve son verme kararları bağımsız bir denetime tabidir. Bu ilke en yüksek mahkemenin veya yasama organının itham ve benzeri yargılama süreçlerinde aldığı kararlar için geçerli değildir.

Bu metin Avrupa Konseyi'nin katkılarıyla Türkçeye çevrilen gayri resmi tercümedir.